

ਮਾਣਯੋਗ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਕੋਲੋਂ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ । ਸਾਬਕਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾ. ਮੁਖਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ।

ਬਾਗਬਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲੇ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਸਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਪਿੰਡ ਆਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਬਾਗਬਾਨ ਹਨ। ਸੰਨ 2012 ਵਿੱਚ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਪੁਲਾਘਾਂ ਪੁੱਟਣ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਗਬਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿੱਚ ਬੀ ਐਸ ਸੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਐਮ ਏ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਬੀ ਐਸ ਸੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਸ. ਸੰਧੂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪਰਿਵਾਰ ਭਾਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਪਿੰਡ ਆਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ 80 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ 37 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸ. ਸੰਧੂ ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਰਟੀਕਲਚਰ ਮਿਸ਼ਨ ਸੋਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਨੇਡਾ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਅਤੇ ਫਲੋਰੀਡਾ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵੀ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਲਿਮਿਟਡ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਰਾਇਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ । ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅੰਗੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿਆਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਲੱਗਿਆ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕ ਦੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1996 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਅੰਬੈਸੀ ਨੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਗ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ । ਪੈਪੀਸ ਫੂਡਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਗਣਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਸਰਵੋਤਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ।

ਸ. ਸੰਧੂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਏ 25 ਏਕੜ ਕਿਨੂੰ ਦੇ ਬਾਗ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 7 ਸਾਲ ਤੋਂ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜ ਰਹੇ ਹਨ । ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਗੁੱਜਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਹ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਇਵਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । 1978 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਉਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਬਾਇਓਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਅੱਜ ਵੀ ਚਾਲੂ ਹੈ । ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਮਲਮੂਤਰ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਹ ਘਰੇਲੂ ਲੋੜਾਂ ਜੋਗੀ ਊਰਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਿਨੂੰ ਦੇ ਬਾਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਲੇਜ਼ਰ ਕਰਾਹੇ ਨਾਲ ਪੱਧਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਰਾਹੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਵਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਨੂੰ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਕੱਦੂ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਟਮਾਟਰ, ਮੂਲੀ, ਗਾਜਰ, ਛੋਲੇ ਅਤੇ ਮਸਰ ਆਦਿ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਖੇਤੀ ਵੀ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਬਾਗਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਉਹ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ । ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਬੰਨਿਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਫ਼ੈਦਾ ਅਤੇ ਧਰੋਕ ਦੇ ਰੁੱਖ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਪੰਛੀ ਬੈਠ ਕੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜਿਆਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸ. ਸੰਧੂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਧੀਨ 10 ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਪੋਲੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖਰਬੂਜਾ, ਤਰਬੂਜ ਅਤੇ ਆਲੂ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਆਲੂਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਸਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ, ਝੋਨਾ, ਚਾਰਾ, ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰਾ ਅਤੇ ਕਨੋਲਾ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਲਗਭਗ 20 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੂਤ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ 1700 ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਵਾ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਸੰਧੂ ਨੇ 80 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਾਫੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਮੁਢਲਾ ਕਦਮ ਸਿਆਲੂ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਆਰੰਭਿਆ। ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਪੈਪਸੀ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਆਰੰਭੀ। ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪੱਧਰ ਤੇ 30 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ 110 ਟਨ ਮਿਰਚ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਕੇ ਸਟਾਰ ਬਣੇ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨੂੰ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਪੈਲੇਸਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਿਨੂੰ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸਗੋਂ ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀਕਰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗਰੇਡਿੰਗ ਪੈਕਿੰਗ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਖਰਚੇ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੂਤ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਕਿਨੂੰ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਰਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ 50 ਬਕਸੇ ਵੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਉੱਦਮ ਅੱਗੇ ਲੱਛਮੀ ਜੇਕਰ ਸਚਮੁੱਚ ਜਿਸਮਾਨੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਗਾਥਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏਗੀ।